

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ ДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТІВ

У статті здійснено порівняльний аналіз Державних стандартів загальної середньої освіти в галузі «Мистецтво» першого і другого покоління, у розробці яких автор статті брала участь як член і керівник робочих груп. Використано також власний досвід участі в розробці проекту курикулуму в межах міжнародного проекту Світового банку. У контексті впровадження компетентісного підходу проаналізовано такі складові різних варіантів стандартів, як мета й завдання освітньої галузі «Мистецтво», її структурування та виокремлення основних змістових ліній і компетентностей, особливості побудови змісту й державних вимог до загальноосвітньої підготовки учнів (алгоритм визначення освітніх результатів), розподіл навчального часу на предмети інваріантної частини базового навчального плану. В результаті проведеного аналізу наголошено на необхідності в перспективі, розробляючи національний курикулум та навчальні програми, конкретизувати не лише предметні мистецькі, а й міжпредметні естетичні та ключові компетентності, актуалізувати виховний потенціал предметів мистецтва в загальноосвітній школі. У висновках представлено пропозиції та орієнтири подальшого удосконалення змісту й державних вимог до загальноосвітньої підготовки учнів у галузі «Мистецтво», зокрема, підкреслено важливість культурологізації загальноосвітньої сфери й естетизації освітнього середовища.

Ключові слова: мистецька освіта, державні освітні стандарти, курикулум, компетентісний підхід, виховний потенціал предметів мистецтва.

У сучасних умовах глобалізації та входження нашої країни в європейський економічний і культурний простір відбувається пошук нових шляхів модернізації загальної середньої освіти. У презентованому восени 2014 р. проекті Концепції розвитку освіти на 2015–2025 рр., розробленому незалежними експертами – Стратегічною консультативною групою «Освіта», представлено основні напрями реформування освіти, які передбачають зміну структури освіти в 12-річній школі відповідно до європейської норм, розробку і впровадження Національного курикулуму для 12-річної школи, перехід старшої школи на профільну підготовку учнів, реформування змісту освіти. З огляду на це важливо систематизувати й узагальнити досвід розробки вітчизняними фахівцями змісту загальної мистецької освіти, напрацьований за роки незалежності, з метою окреслити основні здобутки й перспективи для майбутньої адаптації національної освітньої системи, яка має бути когерентною загальноєвропейській моделі шкільної освіти.

Фундамент змісту загальної мистецької освіти в Україні закладався насамперед у державних стандартах і навчальних програмах з базових предметів художньо-естетичного циклу. Варто простежити, як формувався й змінювався цей зміст упродовж останніх десятиліть, які стратегії й

пріоритети закладалися в нормативні документи, як здійснювалося впровадження компетентісного підходу до змісту загальної мистецької освіти. Порівняння змісту освітньої галузі «Мистецтво» у Державних стандартах початкової, базової та повної загальної середньої освіти першого й другого покоління [1; 2; 3; 4] здійснено насамперед щодо ідеї впровадження компетентісної освіти, тобто змін, внесених до нової редакції стандарту, які стосуються саме цих параметрів. Розкриємо ці основні положення.

1. Назва галузі. У першому вітчизняному освітньому стандарті (2000) освітня галузь стосовно початкової школи називалася «Мистецтво», а стосовно основної і старшої школи – «Естетична культура». Ця назва, як підтвердила практика впровадження стандартів першого покоління, виявилася занадто широкою для можливостей повноцінного забезпечення розробленого змісту в загальноосвітній школі. Багатогранний спектр естетичних явищ можна було б реалізувати в загальноосвітній школі за умов уведення базового, а не факультативного курсу «Основи естетики». Спочатку була спроба ввести в 12-х класах художньо-естетичного профілю 12-річної школи цей узагальнюючо-підсумковий курс. У вищій педагогічній та післядипломній освіті навіть з'явилися напрями підготовки й перепідготовки вчи-

телів до викладання основ естетики. Втім, під час переходу до системи 11-річної освіти новий курс автоматично був скорочений. Виникла суперечність між заявленою в стандарті назвою галузі, що охоплювала вельми широке поле естетичних знань, з одного боку, та її реальним предметним змістом, з іншого.

Тому в новій редакції Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (2011) було цілком слушно змінено назву освітньої галузі відповідно до українських шкільних реалій, і вона стала більш конкретно – «Мистецтво», як і в стандарті початкової освіти. Це дало змогу сконцентрувати увагу на художній складовій змісту – домінанті естетичного і досягти цілісності галузі й термінологічної узгодженості по всій вертикалі загальної мистецької освіти. Варто зазначити, що, як свідчать офіційні джерела (стандарти та курикулуми), подібна назва застосовується до шкільної мистецької освіти більшості країн світу.

2. Мета і завдання галузі. У першому державному стандарті загальної початкової освіти (2000) мета формування в учнів компетентностей не формулювалася. Натомість визначалася **мета**, яка полягала в розвитку особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреби в художньо-творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні. Новим для формулювання мети загальної мистецької освіти порівняно з попередніми освітніми документами, насамперед навчальними програмами з мистецьких предметів, де визначені цілі були важливими, але децю розмитими (формування музичної та художньої культури учнів), став акцент на аксіологічних особистісно-розвивальних аспектах. Цілком слушно наголошувалося, що в початковій школі домінуюча роль належить активній художній діяльності й творчому самовираженню дітей у сфері мистецтва.

На відміну від традиційного підходу до змісту освіти в діючій початковій школі, де викладалися лише дві відносно відокремлені дисципліни – «Музика» та «Образотворче мистецтво», освітня галузь із самого початку спрямовувалася на залучення школярів до творчої діяльності в музичному, образотворчому (візуальному), хореографічному, театральному та екранних видах мистецтв. Такий підхід був на той час вельми інноваційним і перспективним. На основі взаємодії різних видів мистецтв у школярів формується цілісне художнє світосприйняття і світовідчуття, система естетичних ідеалів і смаків, почуття реальної відповідальності за збереження культурних надбань суспільства.

У стандарті базової і повної загальної середньої освіти (2004) **мета** освітньої галузі «Естетична культура» визначалася наступним чином: «у процесі сприймання, інтерпретації та оцінювання творів мистецтва і практичної діяльності сформувати в учнів систему естетичних цінностей як інтегральну основу світогляду, розвивати мистецькі уміння та компетентність, здатність до художньо-творчої самореалізації, виховувати потребу в духовному самовдосконаленні».

Отже, у документі першого покоління формування компетентностей учнів основної і старшої школи було окреслено побіжно, їх зміст не конкретизувався і розчинявся в інших цілях.

Згідно з оновленою концепцією Державного стандарту загальної початкової освіти на засадах компетентнісного підходу в його новій редакції (2011) було уточнено мету й завдання освітньої галузі «Мистецтво» саме в контексті реалізації означеного підходу. **Метою** освітньої галузі «Мистецтво» в чинній версії стандарту стало формування й розвиток у молодших школярів комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей і способів художньої діяльності шляхом власного естетичного досвіду.

Виконуючи функції керівника робочої групи з розробки стандарту мистецької галузі, нами було запропоновано систематизувати та об'єднати компетенції в три основні групи й конкретизувати зміст кожної, а саме: ключові (метапредметні); естетичні (міжпредметні, галузеві), мистецькі (предметні) – музичні, образотворчі, хореографічні, театральні, екранні.

У новій редакції Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (2013) основною **метою** освітньої галузі «Мистецтво» визначено: формування в учнів у процесі сприймання, інтерпретації, оцінювання ними творів мистецтва та провадження практичної діяльності системи ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей як цілісної єдиної основи світогляду, а також здатності до художньо-творчої самореалізації та культурного самовираження. Отже, у визначенні мети робився наголос на пріоритетності впровадження компетентнісного підходу як основи особистісного художньо-естетичного розвитку школяра.

У завданнях було посилено принцип єдності навчання та виховання, акцентовано взаємодію емоційно-мотиваційного, інформаційно-пізнавального, діяльнісно-творчого і ціннісно-орієнтаційного компонентів загальної мистецької освіти.

Виокремлені у стандарті початкової освіти три основні групи компетентностей у стандарті базової і повної освіти залишилися без змін. (Таблиця 1).

3. Структура галузі. У стандарті початкової освіти в галузі «Мистецтво» спочатку було виокремлено п'ять **змістових ліній** (відповідно до видів мистецтва – музичного, візуального, хореографічного, театрального, екранного).

Змістовими лініями освітньої галузі «Естетична культура» в стандарті базової і повної загальної середньої освіти першого покоління визначалися: музична, візуальна (образотворча), мистецько-синтетична (хореографія, театр, екранні мистецтва), культурологічна.

У новій редакції структуру галузі змінено, зокрема, перформатовано й уточнено назви, змістові лінії з метою наближено до формату стандарту основної і старшої школи першого покоління. Для цього виокремлено три змістові

Порівняння визначень мети й завдань освітньої галузі в Державних стандартах першого й другого поколінь

Стандарт першого покоління (2000–2004)	Стандарт другого покоління (2011–2013)
Мета освітньої галузі (початкова освіта)	
<p>Мета освітньої галузі «Мистецтво» полягає в розвитку в учнів особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреби в художньо-творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.</p>	<p>Метою освітньої галузі «Мистецтво» є формування і розвиток у молодших школярів комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей і способів художньої діяльності шляхом власного естетичного досвіду.</p>
Мета освітньої галузі (загальна середня освіта)	
<p>Основна мета освітньої галузі «Естетична культура» полягає в тому, щоб у процесі сприймання, інтерпретації та оцінювання творів мистецтва і практичної діяльності сформувати в учнів систему естетичних цінностей як інтегральну основу світогляду, розвивати мистецькі уміння та компетентність, здатність до художньо-творчої самореалізації, виховувати потребу в духовному самовдосконаленні.</p>	<p>Основною метою освітньої галузі «Мистецтво» є формування в учнів у процесі сприймання, інтерпретації, оцінювання ними творів мистецтва та провадження практичної діяльності системи ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей як цілісної єдиної основи світогляду, а також здатності до художньо-творчої самореалізації і культурного самовираження.</p>
Завдання освітньої галузі (початкова освіта)	
<ul style="list-style-type: none"> – пробудження в дітей інтересів до мистецтва; – залучення до художньо-творчої діяльності. 	<ul style="list-style-type: none"> – виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, розвиток художніх інтересів і потреб, естетичних ідеалів, здатності розуміти й інтерпретувати твори мистецтва, оцінювати естетичні явища; – формування на доступному рівні системи художніх знань і вмінь, яка відображає цілісність і видову специфіку мистецтва; – розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, художніх здібностей і мислення, здатності до самовираження і спілкування в царині мистецтва.
Завдання освітньої галузі (загальна середня освіта)	
<ul style="list-style-type: none"> – виховання в учнів ціннісного ставлення до дійсності та творів мистецтва; – збагачення емоційно-почуттєвої сфери, досвіду практичної мистецької діяльності; – формування спеціальних художніх умінь, навичок спілкування з питань мистецтва; – набуття системи знань та уявлень про мистецтво, його значення в житті людини й суспільства; – розвиток художнього мислення; – виховання здатності до художньої самореалізації, потреби в мистецькій самоосвіті; – виховання в учнів ціннісного ставлення до дійсності та творів мистецтва; – збагачення емоційно-почуттєвої сфери, досвіду практичної мистецької діяльності; – формування спеціальних художніх умінь, навичок спілкування з питань мистецтва; – набуття системи знань та уявлень про мистецтво, його значення в житті людини й суспільства; – розвиток художнього мислення; – виховання здатності до художньої самореалізації, потреби в мистецькій самоосвіті. 	<ul style="list-style-type: none"> – оволодіння системою вмінь і навичок у галузі мистецтва, формування світогляду, креативних і комунікативних якостей; – формування вмінь і навичок аналізувати, інтерпретувати та оцінювати твори мистецтва, виявляти їх національну своєрідність; – збагачення духовного світу учнів у результаті вивчення творів мистецтва; – формування ціннісного ставлення до дійсності і творів мистецтва, розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів; – виховання здатності до художньої самореалізації, культурного самовираження, задоволення потреби в мистецькій самоосвіті; – оволодіння системою вмінь і навичок у галузі мистецтва, формування світогляду, креативних і комунікативних якостей; – формування вмінь і навичок аналізувати, інтерпретувати та оцінювати твори мистецтва, виявляти їх національну своєрідність; – збагачення духовного світу учнів у результаті вивчення творів мистецтва; – формування ціннісного ставлення до дійсності і творів мистецтва, розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів; – виховання здатності до художньої самореалізації, культурного самовираження, задоволення потреби в мистецькій самоосвіті.

лінії, а саме: **музична; візуальна; мистецько-синтетична** (в останній групі об'єднано всі додаткові змістові лінії попереднього стандарту). Це дало змогу більш узагальнено передати зміст кожної змістової лінії, а також забезпечити наступність між ланками освіти – початкова, основна і старша школа. Таке скорочення (уцілювання) змісту мистецько-синтетичної лінії також відповідало реальним можливостям загальноосвітньої школи щодо її практичного забезпечення як базового компонента освіти.

У новій редакції стандарту базової та повної загальної середньої освіти з новою назвою галузі «Мистецтво» запропоновано лаконічніший варіант структури галузі, що складалася з наступних змістових ліній: **музична, образотворча, культурологічна** (яка частково увібрала мистецько-синтетичну).

4. Зміст освіти. У державних стандартах першого покоління зміст мистецької освіти щодо усіх його ланок – початкової, основної та старшої школи – прописано деталізовано.

На відміну від традиційного підходу до викладання в школі лише окремих предметів «Музика» та «Образотворче мистецтво», в основу змісту освітньої галузі покладено принцип об'єднання різних видів мистецтв та визначення художньої культури як системи скоординованих знань, опанування яких необхідне для формування у свідомості учнів цілісної художньої картини культурного простору.

Впровадження в шкільну практику комплексу видів мистецтв спрямовувалося на те, щоб розширити асоціативні уявлення учнів, збагатити їхнє суб'єктивне світосприймання і світовідчуття, виконати інтегруючу функцію в розвитку сенсорної, емоційної та інтелектуальної сфер особистості. Наголошено, що засоби такої координації можуть бути найрізноманітніші – від міжпредметних зв'язків, об'єднаних уроків до інтегрованих курсів. Передбачалася координація між змістовими лініями галузі, що поєднувалися в її межах, яка могла здійснюватися шляхом об'єднання уроків та об'єднання тем у циклі окремих предметів з урахуванням специфіки художньо-образної мови кожного з видів мистецтв, існуючих між ними взаємозв'язків, спільних навчально-виховних цілей та завдань.

У процесі роботи над документом нами були запропоновані універсальні складові, які дали б змогу чіткіше структурувати зміст і визначити відповідні освітні результати, а саме:

аксіологічна (сприймання, інтерпретація, оцінювання мистецьких явищ), ціннісна художня орієнтація учнів; результат – емоційно-естетичний досвід;

праксеологічна (практична художня діяльність); результат – мистецькі вміння, навички;

гностична (пізнання мистецтва, його особливостей як складової культури); результат – художні знання та уявлення;

креативна (творче самовираження у сфері мистецтва); результат – досвід художньо-творчої діяльності;

комунікативна (спілкування з приводу мистецтва, діалог культур); результат – комунікативні вміння, культура художнього спілкування.

5. Вимоги до підготовки учнів. У стандарті першого покоління вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів не структурувалися за певним уніфікованим для всього документа алгоритмом і включали такі складові щодо галузі з мистецтва: **уявлення – знання – уміння**.

Алгоритм структурування освітніх результатів у новій редакції стандарту удосконалено в контексті компетентнісного підходу, а саме: **має уявлення – розуміє – уміє – застосовує**. У такий спосіб уже на рівні структури вимог до освітніх досягнень посилено переорієнтацію на підготовку учнів до практичного застосування компетентнісних результатів мистецької освіти за трьома змістовими лініями – музична, образотворча, культурологічна. Важливо, що уточнені вимоги до освітніх результатів включали, поряд з іншими, здатність учнів виявляти власне естетичне ставлення до творів мистецтва, вміння виражати особисті ціннісні судження щодо художніх явищ і використовувати набуті знання й уміння у процесі художньо-творчої самореалізації. Таким чином, **знаннєві** (має уявлення, знає, розуміє) і **діяльнісні** результати (уміє, застосовує) поєднуються з **ціннісними**.

У суттєво удосконалених освітніх результатах мистецької освіти школярів у чинній редакції стандарту, побудованого на засадах компетентнісної освіти, скрупульозно прописані переважно предметні компетентності з різних видів мистецтв, частково – міжпредметні естетичні, найменше уваги приділено ключовим. Щодо цього освітня галузь «Мистецтво» має значні резерви для подальшої конкретизації вимог з огляду на зарубіжний досвід упровадження життєво важливих компетентностей, а також у питанні визначення об'єктів контролю та критеріїв їх оцінювання на всіх етапах шкільної мистецької освіти (хоча різні види оцінювання в документі зазначені, зокрема самооцінювання і взаємооцінювання).

6. Розподіл навчального часу. На реалізацію змісту освітньої галузі «Мистецтво» в Базовому навчальному плані Державного стандарту першого покоління закладено мінімальну кількість навчальних годин, які було розподілено на вивчення окремих предметів і курсів інваріантного компонента за класами.

Таблиця 2

Розподіл годин на вивчення предметів освітньої галузі «Мистецтво»

Навчальний предмет	Класи	Кількість годин на тиждень
Музичне мистецтво	1–8	1
Образотворче мистецтво	1–7	1
Художня культура	9–11	1

Замість вивчення автономних предметів «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво» в початковій та основній школі може впроваджуватися інтегрований курс «Мистецтво», розрахований на 2 години тижневого навчального часу.

У наступних редакціях стандарту кількість навчального часу, виділена у Базовому навчальному плані, не змінювалася. Але в останні роки, згідно з типовими навчальними планами для окремих загальноосвітніх навчальних закладів, у практиці діяльності деяких шкіл розпочалося реальне скорочення годин на предмети освітньої галузі «Мистецтво», що не відповідає Державному стандарту, отже, не дає змоги вчителю повноцінно реалізувати закладений у ньому зміст освіти. Рекомендації щодо використання вчителями шкільного компонента навчального часу, на жаль, не діють, адже адміністрації шкіл вкрай рідко погоджуються виділяти додаткові години з варіативної частини навчального плану на предмети саме цієї галузі, надаючи перевагу іншим предметам (іноземна мова, інформатика тощо).

6. Курикулярний досвід. Насамкінець, вважаємо, що не зайвим буде врахувати, окрім багаторічного досвіду з розробки Державних стандартів, і певний досвід розробки проекту національного курикулуму, де автору статті довелося розробляти модель галузі «Естетична культура». Модель включала ключовий концепт у науковому та практичному плані для регулювання процесів у мистецькій освіті й реалізовувалася через узгоджений пакет (ансамбль) документів, зміст яких зумовлювався національним і європейським культурним контекстом. Розроблена нами педагогічна модель включає концепцію галузі, яка ґрунтується на специфічній філософії мистецтва, детермінованій його образно-символічною знаковою природою, і передбачає актуалізацію ціннісно-сміслових параметрів світосприйняття («емоційний інтелект» не повністю збігається з «практичним розумом» і тим більше – з «раціональним мисленням»). Також складниками моделі стали домінанти курикулярної сфери й окремих предметів, які входять у її структуру; перелік і завдання предметів інваріантної та варіативної частин; методологічні й дидактичні підстави для інтеграції предметів у межах галузі (внутрішня інтеграція) і поза її межами (зовнішня інтеграція); специфіка й засади профільної мистецької освіти; перелік компетентностей і цінностей; принципи відбору основних інформаційно-дидактичних одиниць змісту мистецької освіти та способи, за допомогою яких цей зміст може бути організовано; освітні стратегії, які дадуть можливість ефективно організувати пізнавальну діяльність учнів; орієнтири, які технологічно можуть забезпечити необхідний рівень і якість освіти; рекомендації для розробників програм і авторів підручників; адекватні способи та процедури оцінювання досягнень учнів, моніторингу освітніх результатів; рекомендації для розробників програм з

предметів інших освітніх галузей з метою міждисциплінарної координації.

Участь у розробці документа «Рамки Національного курикулуму» допомогла побачити резерви удосконалення стандартів освіти в контексті політики когерентності. На жаль, напрацювання команди українських фахівців під керівництвом С. Клепка під час першої спроби створення національного курикулуму в нашій країні не були використані й враховані у процесі розробки освітніх стандартів у масштабному вимірі, тобто концептуально, з метою створення єдиного курикулярного поля й ліквідації галузевої ізоляції змісту.

Частково ідеї педагогічної моделі загальної мистецької освіти застосовано нами у процесі підготовки нової навчальної програми «Мистецтво» для 5–9-х класів, де були певним чином враховані її стратегічні опції: модель освітньої галузі загалом і локальні предметні мікромоделі мають спільні філософсько-методологічні основи, до яких віднесено, окрім компетентнісного підходу, також цілісний (холістично-синергетичний), культурологічний, аксіологічний, діяльнісний, особистісно-розвиваючий підходи. Нова курикулярна філософія і компетентісно-орієнтована модель не зменшує виховного значення змісту предметів мистецтва, особливо в царині опанування норм і способів міжкультурної комунікації на основі суб'єктності та діалогу, толерантності та емпатії, критичного мислення та ціннісної інтерпретації смислів художніх текстів.

Місія оптимізованого документа («дайджесту ідей») в «Рамках Національного курикулуму» – сприяти узгодженню всіх компонентів, з яких будується цілісна архітектура мистецької освіти, що має свої внутрішні константи. Модернізований зміст повинен сприяти вільному творчому самовираженню особистості, оскільки сьогодні в суспільстві, як ніколи раніше, зросла потреба в ініціативних та інноваційних особистостях, здатних до мобільного реагування на виклики часу, маневрування і прийняття нетривіальних рішень у нових, швидко змінюваних умовах. Наприклад, до майбутніх варіантів змісту методично доцільно включити розробку крос-курикулярних тем (модулів), які доповнять предметні автономні («закриті») теми.

Таким чином, аналіз Державних стандартів загальної мистецької освіти дає підстави для наступних висновків.

1. До основних досягнень розробки Державних освітніх стандартів у галузі «Мистецтво» протягом 2000–2013 рр. належать:

а) побудова цілісної вертикалі змісту з 1-го по 11-й класи з наскрізною логікою від початкової до старшої школи та відповідних вимог до його засвоєння учнями;

б) охоплення всіх видів мистецтв завдяки впровадженню ідеї міжпредметних зв'язків та інтегрованих курсів «Художня культура» у старшій школі;

в) надання можливості варіативного вибору вчителем викладання мистецтва в початковій та основній школі – інтегрованого (курс «Мистецтво» у початковій і основній шко-

лі) або автономного (предмети «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво»);

г) впровадження компетентнісного підходу до змісту мистецької освіти, що дало змогу виокремити три групи компетентностей (ключові, міжпредметні естетичні та предметні мистецькі) і конкретизувати державні вимоги до відповідних освітніх досягнень школярів з переорієнтацією від переважно знаннєвої парадигми (знаю – вмію) до особистісно розвивальної (знаю – розумію – умію – застосовую).

2. У державних вимогах до освітніх результатів учнів на всіх ступенях загальноосвітньої школи варто посилити й конкретизувати розвиток ключових компетентностей, зокрема, наголосити на необхідності через предметну специфіку мистецтва, його емоційно-естетичну природу формувати загальнокультурні, інформаційні, соціальні, здоров'язбережувальні компетентності, а також розвивати загальнонавчальні вміння (організаційні, пізнавальні, контрольно-оцінні), які забезпечать формування здатності учнів до художньої самоосвіти й саморозвитку в царині мистецтва. З огляду на це потребує подальшого уточнення потенційний внесок кожного предмета освітньої галузі у формування ключових компетентностей.

3. Впровадження компетентнісного підходу до загальної мистецької освіти зумовлює необхідність актуалізації потужного виховного потенціалу художніх цінностей, зокрема виховання в учнів патріотизму, толерантності, поваги до культурної різноманітності. Такі ціннісні аспекти вимог також необхідно включити до освітніх результатів.

4. Головною **проблемою** впровадження змісту освітньої галузі «Мистецтво» є невідповідність навчальних годин, закладених у Базовому навчальному плані Державного стандарту освітньої галузі «Мистецтво» та чинних навчальних планів для окремих типів шкіл. Тенденція до поступового зменшення навчального часу на вивчення предметів мистецтва в школі призводить до погіршення стану художньої освіти та естетичного виховання учнів, а також до погіршення кадрового забезпечення шкіл вчителями-фахівцями, навантаження яких скорочується.

5. Стратегічні орієнтири подальшого удосконалення змісту й державних вимог до загальноосвітньої підготовки учнів у галузі «Мистецтво», зокрема у процесі майбутньої розробки Національного курикулуму, нових концепцій, навчальних і виховних програм, ми пов'язуємо з **культуро-логізацією** всієї загальноосвітньої сфери й **естетизацією** освітнього середовища школи. Це детермінує набагато ширше використання міжпредметних зв'язків (які нерідко постулюються, але практично майже не впроваджуються), причому не лише в межах однієї мистецько-освітньої галузі, а й на міжгалузевому рівні, що дозволить втілювати європейську ідею поєднання двох стратегій шкільної освіти: «навчання мистецтва» та «навчання через мистецтво». Ймовірно, це стимулюватиме підвищення статусу мистец-

тва в школі як репрезентанта універсального гуманітарно-естетичного маркера буття.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової загальної освіти (Затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2000 р. № 1717). Набув чинності з вересня 2001 року // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1717>.
2. Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти (Затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. № 24) // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/24-2004-p>
3. Державний стандарт початкової загальної освіти (Затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462) // Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/>
4. Державний стандарт повної загальної середньої освіти (Затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392). Набув чинності з вересня 2013 року // Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/>

Масол Л. Внедрение компетентностного подхода в содержание общего художественного образования: анализ государственных стандартов

В статье осуществлен сравнительный анализ государственных стандартов общего среднего образования в области «Искусство» первого и второго поколений. В контексте внедрения компетентностного подхода проанализированы такие составляющие стандартов, как цели и задачи образовательной области «Искусство», ее структурирование и выделение основных содержательных линий и компетентностей, особенности построения содержания и государственных требований к общеобразовательной подготовке учащихся (алгоритм определения образовательных результатов), распределение учебного времени на предметы инвариантной части базисного учебного плана. В результате проведенного анализа подчеркнута необходимость конкретизировать не только предметные художественные, но и межпредметные эстетические и ключевые компетентности, актуализировать воспитательный потенциал предметов искусства в общеобразовательной школе. В выводах представлено ориентиры дальнейшего усовершенствования содержания и государственных требований к общеобразовательной подготовке учащихся в области «Искусство», в частности подчеркнута важность культурологизации общеобразовательной сферы и эстетизации образовательной среды.

Ключевые слова: художественное образование, государственные образовательные стандарты, kurikulum, компетентностный подход, воспитательный потенциал предметов искусства.

Masol L. The introduction of the competence approach to the content of total art education: the analysis of state standards

The article presents a comparative analysis of state standards of secondary education in the field of «Art», the first and second generations. In the context of the implementation of competence-based approach such components of the standards as the goals and tasks of the educational field of «Art» have been analyzed, its structuring and selection of main lines of the content and competencies, the peculiarities of the construction of the

content and state requirements for general education students (algorithm for determining educational outcomes), the distribution of study time items on the invariant part of the basic curriculum. The analysis highlighted the need to specify not only the subjects of art, but aesthetic and interdisciplinary core competencies too actualize educational potential of art at secondary school. The conclusions present guidelines for the further improvement of the content and state requirements for general education students in the field of «Art», in particular, the importance of a comprehensive scope and kulturologization and aesthetization of educational environment has been stressed.

Keywords: art education, state educational standards, curriculum, competence approach, the educational potential of art.

Стаття надійшла до редакції 2 жовтня 2014 року

УДК 373.5:78:821.161.2

Тетяна Медвідь,
старший викладач кафедри методики музичного виховання і диригування
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка, учитель-методист ЗОШ № 18, м. Стебник Львівської обл.

ШЕВЧЕНКОВА ПІСНЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

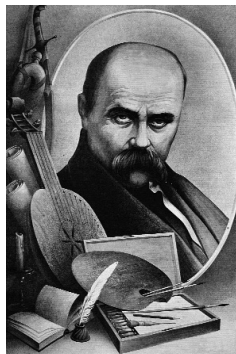
У статті розкрито пізнавальне та виховне значення Шевченкової пісні на уроках музичного мистецтва в загальноосвітніх навчальних закладах. Для вивчення пропонуються не лише твори, які ввійшли до чинних навчальних програм, а й пісні з творчого доробку поета, що давно вже стали народними.

Ключові слова: Кобзар, народнопісенна творчість, фольклор, уроки музичного мистецтва, навчальні програми.

В історії художньої культури кожного народу є митці, імена яких овіяні особливою любов'ю і шанюю. Саме такою видатною постаттю в Україні є Тарас Шевченко. На творах поета, його прогресивних ідей виховувалося не одне покоління українців. Спадщина Великого Кобзаря і сьогодні є найдорогоціннішим скарбом нашої національної класики і творчою школою для багатьох сучасників.

Палітру народнопісенної спадщини Кобзаря в ХХ ст. висвітлювали М. Гордійчук, М. Грінченко, С. Людкевич, О. Правдюк, Д. Ревуцький, М. Рильський. На початку ХХІ ст. мелодизм творчості Шевченка досліджують О. Іванова, В. Коломієць, П. Маценко та ін.

Мета статті: розкрити силу впливу Шевченкової пісні на розвиток духовності, культури, морально-етичних цінностей підростаючого покоління.

Одним із благодійних джерел поезії Тараса Шевченка була народна пісня. Усе своє життя поет плекав любов до цих чудових перлин мистецтва. Його особливо приваблювали в українському фольклорі ті твори, в яких відображені високі ідеали та вільнолюбні прагнення народу, його моральна краса й мудрість. Поет знав багато українських дум, історичних, ліричних і сатиричних пісень. У його альбомах можна побачити поряд із оригінальними віршами та малюнками чимало записів музично-поетичного фольклору. Для Тараса Шевченка поезія і музика були нероздільними. Свої вірші поет часто уявляв як пісні та співав їх на народні мелодії, з проханням покласти на музику звертався до знавців фольклору та композиторів. Дуже багато творів Кобзаря своїм змістом і формою справді нагадують народнопісенну творчість. Та, використовуючи фольклорні мотиви, він, звичайно ж, не ко-